

Konfliktusok a pedagógiai közösségben

„Az ősi rituális drámák fő tárgya a tél és a nyár, a halál és az újjászülető élet *küzdelme* volt; s ha jól a mélyére nézünk, ma is az *elbaló régi és a születő új* között folyik... a drámai küzdelem. Ez tehát a *drámai összeütközés* legősibb, legalapvetőbb tárgya; konfliktus nélkül, egymással szemben álló elemek küzdelme és összeütközése nélkül drámai művészet sohasem volt, és tegyük hozzá, soha nem is lesz.”

Vajda György Mihály

A KONFLIKTUS FOGALMA ÉS FAJTÁI

1. Mit ért konfliktuson?
2. Mi a különbség intra- és interindividuális konfliktusok között?
3. Mit nevezünk helyzetkonfliktusoknak?
4. Milyen szerepkonfliktusokat ismer?
5. Hogyan osztályozná a konfliktusokat?
6. Milyen összefüggés van konfliktusok és emberi kapcsolatok között?

* * *

Hogy könnyebben felelhessen kérdéseinkre, tanulmányozza át, illetve oldja meg az alábbi feladatokat!

a) A Magyar Nyelv Értelmező Szótára szerint a *konfliktus* szónak több jelentése is van:

- összecsapás, összeütközés (1)
- felfogásban, érzelemben megnyilvánuló ellentét (2)
- nézeteltérés, s belőle fakadó vita (3)
- ellentétes (értelmi, érzelmi) indítékok összecsapása valakinek a belső világában (4)
- összetűzés, perpatvar (5)
- a régi és az új harca (6)
- belső meghasonulás (7).

Keressen, és mondjon példákat a különböző tartalmú konfliktusokra!

Melyek azok, amelyeket pozitívaknak, s melyek, amelyeket negatívaknak tartunk?

.....

b) Irodalmi tanulmányaiból ismeri a külső és a belső konfliktusok fogalmát. Idézz fel Shakespeare Hamlet, Katona József Bánk bán, Schiller Ármány és szerelem c. drámáját! Van-e bennük külső és belső konfliktus? Melyek azok?

A pszichológia intra- és interindividuális konfliktusoknak nevezi ezeket.

Intraindividuális konfliktus mindig azonos személyiségen belül zajlik le. A személyiség tulajdonságai, törekvései stb. ütköznek össze.

Interindividuális konfliktus mindig két különböző személyiség, csoport, közösség között keletkezik. Különböző érdekek, tendenciák, szükségletek, nézetek ütköznek össze.

Létrejönnek-e a pedagógiai gyakorlatban ilyen konfliktusok? Mondjon példákat rájuk! (Támadt-e már Ön és felettesei, munkatársai között nézeteltérés? Került-e már szembe önmagával?)

.....

c) A *sztuációk*, a helyzetek igen jelentős szerepet játszanak életünkben, akár tudatosan, akár váratlanul kerülünk beléjük. Maga a pályaválasztás egy szituációsor tudatos választását is jelenti: gyerekek elé kell állni; fegyelmelni kell; osztályozunk stb. Gyakran kerül minden ember az életpályáján, s azon kívül is váratlan helyzetekbe. Lélektani törvény, hogy az emberek nemcsak egymástól különböznek, különböző pillanatokban maguk is különböző szinteken cselekszenek. Néha önmagukat is megdöbbsenti cselekedetük: nem is ismertem magamra.

Két dologra érdemes felfigyelnünk:

— minél jellemesebb egy ember, annál következetesebbek cselekedetei. Három megnyilvánulása:

magatartása = önmagával való viszonya

magaviselete = másokhoz való viszonya

reagálása = az őt érő hatásokra adott válaszai

annál következetesebbek. Jelentős szerepük van ebben a kialakított *szokásoknak*. (Az angolról azt mondják, a dzsungelban is megborotválkozik.)

— minél nagyobbak valakinek a lehetőségei, minél magasabb a szintje, annál nagyobbak ingadozásai (az ingadozás amplitudói). Egy világhírű énekes indiszpozíciója szembetűnőbb, mint egy átlagé. Ha egy pedagógus mindig kiváló munkát végez, a legkisebb hanyatlása, pillanatnyi lazulása azonnal feltűnik. Ha megszoktuk, hogy valaki mindig készségesen engedelmeskedik, legkisebb ellenkezésében tüstént lázadást gyarítunk.

A megszokott, s még inkább a váratlan szituációk konfliktusok forrásaivá válhatnak. Ennek megfelelően *helyzetkonfliktushoz vezethet*:

egy váratlan, képességeivel, nézeteivel, érdekeivel nem adekvát feladat (Mindig dicsekszik mód-szereivel, bemutató tanításra kéri fel.),

ha a személyiség igényei nincsenek összhangban képességeivel (nagyobb a feladat annál, aki vállalkozott rája),

ha illúzióit szétfosztja a valóság (Gyakori, hogy a nálunk különb ember gyengéiben gyönyörködünk. Egy pedagógiai vezetőről szívesen elhisszük, hogy bezzeg tönkre tette iskoláját. Ha azután kiderül, hogy már négy éve nem volt igazgató, amikor a tanulók még mindig az ő fényképét tették tablójukra stb., akkor konfliktusba jutunk.),

a személyiség diszharmoniója (hamis autoképe is), a pillanatnyi diszpozíció.

.....

d) Minden etikai kérdésben döntő, mi a felfogása valakinek az élet céljáról, a boldogságról, a kötelességről, s milyen a lelkiismerete. A konfliktus nemcsak pszichológiai, hanem *etikai kérdés* is.

Graham Green Utazás nagynénémrel c. regényében a szereplők Viscontiról beszélnek. A fiú megállapítja egy eseménnyel kapcsolatban, hogy Viscontit bizonyára nagyon bántja a lelkiismerete. A nagynéni így válaszol:

— Viscontit nem bántja a lelkiismerete. Viscontinak *nincs* lelkiismerete.

Hogyan áll Ön és testülete a lelkiismeret dolgában?

Mit helyeznek előbbre: a konformizmust vagy a lelkiismeretet?

Ha egy jelenséget, amelyet felettesei dicsérnek, javasolnak, meg kell ítélniük,

Andersen meséjével vagy a belőle készült Ránki operával (Pomádé király) dicsérik a király öltözkét, vagy meg merik mondani, hogy a királynak nincs is ruhája?

Nem kellene a testületi szobában feliratot elhelyezni, s rajta ezt a mondatot:
A pedagógusok is a gerincesek közé tartoznak!?

.....

e) Ismétlje át mindazt, amit a társadalmi szerepekről tud (vö. Személyiség a pedagógiában. MK. 1971 : 4.)! Tudja, hogy az emberek életükben igen sok szerepet töltenek be, még többet *játszanak*. Shakespeare a Sok hűhó semmiért c. művében olvashatjuk, hogy minden ember legalább hét szerepet játszik el életében: a hét kort a csecsemőtől az agastyánig.

Állítsa össze saját szereplistáját!

- gyermek vagy felnőtt (melyiket játssza? vannak infantilis öregek és koravén gyerekek)?
- férfi vagy nő? (Ezen belül még lehet Casanova, Don Quihote, Romeo vagy Júlia, Cleopatra, római matróna, görög hetéra, párizsi kurtizán.)
- igazgató vagy beosztott pedagógus? (Itt is sokféle lehetőség akad: demokrata, autokrata, ráhagyó?).
- párttag vagy pártonkívüli? Milyen társadalmi szerveknél tölt be különböző szerepeket?
- családfő, apa, anya vagy szabadúszó?

Minden szerephez *társadalmi elvárások* kapcsolódnak. Ez függ a kortól. Nem biztos, hogy ma jó igazgató lenne, akit fél évszázaddal ezelőtt joggal tartottak annak. Másképp kell viselkednie egy mai leánynak, mint a két évtizeddel ezelőttinek, ha azt akarja, hogy becsületesnek, tisztességesnek és modernnek is tartsák. Hányszor mondják, néhány évszázaddal ezelőtt boszorkányként égették volna meg azokat, akiknek képét ma újságok címlapjára teszik. Az elvárások életünkben is változnak: lehet, hogy holnap elítélik azokat az embereket, akiket ma még dicsérnek. Ezért talmi minden konformizmus és divatörület!

A társadalmi szerepek konfliktusok forrásává válhatnak.

Konfliktus jöhet létre:

— *különböző szerepek között*

pl. az iskolában dolgozik, mint pedagógus az igazgató felesége is, mégpedig hanyagul. Az igazgatói szerep azt követeli, hogy bírálja meg, a férje: jobb, ha hallgat.
az apa érzi, haza kellene sietnie, hogy gyerekeinek segítsen a tanulásban, a pedagógus szerep azt követeli, hogy egy nevelési előadáson vegyen részt.
az igazgató szerep azt igényli: minél több időt töltsön iskolájában; környezete, hogy minél több társadalmi feladatot lásson el az iskolán kívül.

— *az egyes szerepeken belül*

az igazgató korszerűsíteni szeretné iskolája tevékenységét, de hiányoznak ehhez a személyi vagy tárgyi feltételek, olyan követelményekkel találkozok valaki, amelyeknek végrehajtására nem alkalmas.

— *marginális helyzetben*

az iskolát felettesei körzetesítik; a testület tagjai megszokták, hogy a legkiválóbb tanulókat válasszathatták össze. A felettesek követelményeinek és a testület megszokásának malomkövei közt őrölődik az igazgató.

Keressen példákat az iskolájában fellépő szerepkonfliktusokra!

.....

f) Tanulmányozza Heller Ágnes: A szándéktól a következményig c. művének Az erkölcsi konfliktusok c. fejezetét (482–511. l.)!

Az *intraindividuális* konfliktusok lényege a választás lehetősége. Az *interindividuálisaké* az összeütközés, az akadály (l. később!).

Intraindividuális konfliktusaink erkölcsi konfliktusok. Okai:

- a morális követelmények általánosak,
- a szokások átlagosak,

ezzel szemben az ember egyes, egyetlen, épp ezért sohasem azonosulhat valamennyi általános követelménnyel, átlagos szokással, (szenvedélye, morális tudatának, érzékének, világnézetének sajátosságaival) különbözik is tőlük.

Ilyen pl. az egyéni és a közérdek ellentéte (pl. megvesztegetés, minden ellenszolgáltatás ellenében tett engedmény); a szenvedély és a kötelesség ellentétei (pl. alkohol, kártya); persze differenciához vezet az is, vajon két különbözőképp ható (pl. intenzitású) erkölcsi érték, két erkölcsi negatívum, vagy egy erkölcsi érték és egy negatívum között kell-e választani.

- maguk a különböző erkölcsi követelmények is más és más értéket hordoznak

ha két érték közül kell választani, a választás mindig konfliktus csirája. Ilyenkor *kizáró választás* lehetséges csupán: az egyik értékről le kell mondani annak érdekében, hogy megvalósulhasson

„Az ember erkölcsisége elsősorban abban fejeződik ki, hogy milyen konfliktusokba kerül, hogy milyen szituáció válik számára szubjektíve is konfliktusossá, másodszorban abban, hogy milyen irányban és hogyan oldja meg konfliktusait.” (A pozitívabb erkölcsi tartalom irányában; eltussolja; kompromisszumot köt; következetesen végigharcolja, levonja következményeit). „Minden konfliktus kölcsönhatás a szituáció és az individuum között.” (Heller Ágnes)

.....

g) Konfliktus jöhet létre:

— ember és feladata	a feladat nagyobb vagy lényegesen kisebb képességeinél
— ember és munkakövetelményei	nem látja világosan, mit is várnak tőle, mire jó, mi a haszna, amit csinál, meggyőződés nélkül cselekszik
— vezetőik és vezetettek	
— felső és helyi vezetés	
— belső és külső érdekek	jutalmazás, minősítés, besorolás, osztályozás különböző csoportérdekek
— nézetek	
— a szervezet különböző vonalai	iskolavezetés és pártszervezet; testület és szülők vagy ifjúsági mozgalom ütközései
— a vezetés résztvevői	pl. igazgató és helyettese
— vezetés és testület	az egész testületet értve, egyes tagjai esetén a népszerűség és a tekintély elvei a mérvadóak.

között.

Tekintse át saját iskolájának konfliktus-rendszerét, helyzetét a fenti osztályozás szempontjai szerint!

.....

b) Minden *emberi kapcsolat* egyben konfliktus forrása is. Láttuk (Az emberi kapcsolatok MK. 1971 :5.), hogy az emberi kapcsolatokban érdekek, szükségletek, tendenciák realizálódnak. Tulajdonképpen akkor is emberi kapcsolatok vannak a konfliktusok mögött, ha a felszínen emberek és dolgok, jelenségek, folyamatok ütköznek össze. Az emberi kapcsolatokból fakadó konfliktusok közvetlen indítékait nem

lehet mindig könnyen felismerni. Egy módszertani vita háttérében meghúzódhat szerelmi féltékenységek is. *Maugham* afrikai történetei szívesen ábrázolják az emberi kapcsolatok ilyen paradoxonokon alapuló konfliktusát.

KONFLIKTUSOK KELETKEZÉSE

1. Miért jönnek létre az emberek között konfliktusok?
2. Mikor lép fel veszélyérzet az emberben?
3. Mikor következik be a konfliktus-helyzet?
4. Milyen motívumok hatnak az emberre konfliktus helyzetekben?
5. Milyen döntést hozhat az ember?
6. Mire kell ügyelnie minden pedagógusnak?

Kérdéseinkre önállóan is felelni tud, ha elolvassa a közölt gondolatokat, megoldja a kijelölt feladatokat!

a) A konfliktusok *lehetőségeit* önmagunkban hordjuk. Cselekedeteinkre eszményeink, de ösztöneink is hatnak. Vannak emberek, akik egész életükben megmaradnak az ösztönlények színvonalán, ők embertársaik részére nagyon gyakran teremtenek konfliktusos helyzeteket. Vágyaink vágyakba, törekvéseink törekvésekbe ütköznek. Minél műveletlenebb egy ember, annál inkább hajlandó arra, hogy önmagát tekintse az élet mércéjének.

Elemezze *Salinger* (Zabhegyező c. regényéről híres) leírását!

„Volt az egyetemen egy professzorom — csak *egy*, megvallhatom neked őszintén, ez a professzor azonban csakugyan *nagy* volt —, olyan ember, akire nem illik az évilágon semmi se abból, amit mondasz. Nem volt Epiktetosz. De se *a saját nagyfene* énjenek a megszállottja nem volt, se az egyetem *charmeurje*. Nagy és szerény tudós volt... Ezek a többiek meg... olyanok, mint a dögvész. Akármibe nyúlnak, akadémiakussá válik a kezükben, használhatatlanná lesz... Meggyőződéseim szerint ők a ludasak abban, hogy minden év júniusában olyan nagy tömeg diplomás tökfilkó rajzik az egész országra... Zooey: Ami azonban nem tetszik nekem — az a mód, ahogyan te mindezekről az emberekről nyilatkozol. Úgy értem: nemcsak azt veted meg, amit képviselnek, hanem őket magukat is megveted. A fenébe is, nem gondolod, hogy egy kicsit túlságosan *személyesre* veszed a dolgot, Franny?”

.....

b) Válasszon ki egy konfliktust környezetének életéből! Elemezze a következő szempontok alapján?

— kik között jött létre?	önmagával, a vezetéssel, a testülettel, a szülőkkal vagy az ifjúsággal került konfliktusba valaki?
— milyen kérdésben?	elvi nézetkülönbségük támadt, személyi ellentét jött létre közöttük, magánéletükben támadt ellentétük. Vajon azért szidja a tsz-elnököt, mert szeretné, ha jobban mennének a dolgok, vagy csak keresetét és kocsiját irigyleti tőle.
— milyen szándékkal?	meg akarják győzni egymást; egyszerűen veszekednek; ártani akarnak egymásnak?
— milyen intenzitással?	elvi vita; indulat, düh, sértegetés, szelíd csipkelődés, vitatkozás.

Ha a konfliktus forrása *pletyka*, sürgősen vonja felelősségre azt, akitől a pletyka kiindult, aki azt terjeszti!

.....

c) *Horváth L. G.* írja Új módszer a személyiség megismerésére (Bp. 1967.) c. könyvében:

„A konfliktus szituációban... törekvések kerülnek egymással összeütközésbe egyrészt az elégtelen pszichikus szabályozás miatt, másrészt pedig azért, mert az egymással ellentétes irányú törekvéseket azonos erővel jelentkező érzelmi és indulati élet, azonos erejű vágy támogatja a törekvésekkel összefüggésben levő és ugyancsak ellentétes jellegű életcélok érdekében... Az emberi személy teljesen egységes a maga működésében: a pszichés folyamatok szorosan összekapcsolódnak a biológiai folyamatokkal, még akkor is, ha e kapcsolatok lényegéről és módjáról ma még nem tudunk biztosat mondani.”

.....

d) Minden szervezet (egy ember, egy közösség...) fennmaradásának biztosítására törekszik. Ebből fakad, hogy

- fennmaradásának
- sértetlenségének
- biztonságának
- megszokott életformájának megzavarását *veszélynek* érzi.

A *veszélyérzet* akkor lép fel, amikor a veszély közvetlenül jelentkezik. (A kutya morogni kezd, ha idegen közeledik feléje.) Fellépéséhez elegendő, ha a szervezet a veszély közeledtét érzi (pl. néha akkor is morog, ha az idegen ételt hoz neki, vagy segíteni akar rajta).

Egyedül az ember képes arra, hogy a veszélyt, a veszély közeledését *el is képzelje*. Ebből következik, hogy az ember

— néha veszélyt sejt ott, ahol valójában nincs. (Vannak, akik a dicsőítő szavakból is kiérzik a bántási szándékot. Az igazgató a meglátogatott órán nemcsak jót, hibát is talált. Természetesnek veszik, hogy a jót megmondja, a hibák szinte feltárásában támadásukat érzik. Néha megszokásaikat féltik. Itt kell keresni annak az okát is, hogy egyesek még azokat a módszertani javaslatokat is idegenkedve, ellenszenvvel fogadják, amelyek pedig könnyebbé, eredményesebbé tennék munkájukat.)

— túlzott önbizalommal nem veszi észre a veszély jelenlétét (pl. kiránduláson nem ügyel kellőképp a tanulókra. Ő megfegyelmelte őket. Nyugodtan magukra hagyja őket, mással foglalkozik, pl. tőlük messzebb pihen, olvas stb. Akkor lepődik meg, amikor a veszély bekövetkezett: baleset, egy gyerek eltűnik, rosszul lesz stb.).

— hajlamos arra, hogy az őt fenyegető veszélyt eltűlozza (legtípusosabb jelentkezési formája: engem mindenki bánt, nem szeret senki, engem mindig mellőznek, nem veszik észre eredményeimet stb.).

A *veszélyeztetettség* lehet

biológiai
pszichés

baleset, betegség, halál
a megszokott életforma (család felbomlása) lelki harmónia felbomlása.

e) A veszélyeztetettség érzésével megjelenik a *végpont* is. A személyiség biztonságát meg akarja őrizni az általa elképzelt módon. A személyiségben ilyenkor *dinamikus* erők keletkeznek, amelyek céljának megvalósítására, biztonságának, nyugalmanak megőrzésére törekszenek. Törekvései, tendenciái azonban rendszerint *akadályokba* ütköznek:

- az önérvényesítés igénye
- elképzelt szándéka
- igazságérzete
- érzelmei

a tehetség korlátaiba
a reális nehézségekbe
környezetének szokásaiba
észrevétlenségbe.

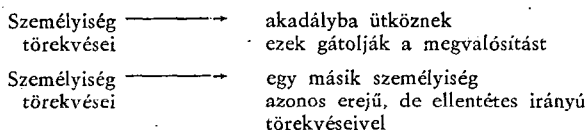
Ilyenkor jön létre a *konfliktus-helyzet*.

Sajnos, elég sok pedagógus él állandósult konfliktus helyzetben. Őka, hogy rosszul választott pályát: idegesítik a gyerekek, nem érti meg a nehézségeiket, gond-

jaikat stb. Ezért mondják néhányan pár nappal a tanév megkezdése után: idén nem is volt szünet. Visszazuhantak a konfliktus helyzetbe, amelyből a szünet emelte ki őket.

Figyelje meg nevelőtestületét ilyen szempontból! Vannak kollégái között olyanok, akik konfliktus helyzetben élnek?

f) Ábrázolja sémákban a konfliktus helyzetek létrejöttét!

A létrejött konfliktus helyzetek *pszichés feszültséget* hoznak létre az emberekben. Ez a feszültség néha *minusz szituációt* teremthet. Jellemzője: töprengés (okok keresése; hol, miben hibáztam?)

- bizonytalankodás (így se jó, úgy se, mit tegyek?),
- csalódottság (Nekem minden rosszul sikerül.) Ilyenek az emberek.
- aggodás (Mi lesz a következménye?)
- félelem, szorongás.

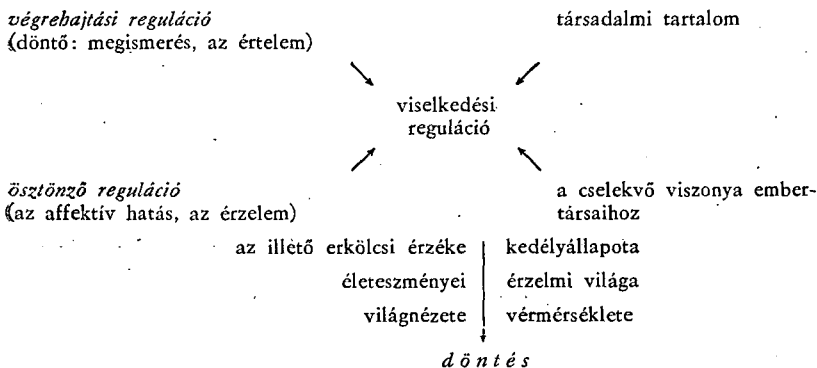
Ebben a helyzetben a személyiségre

- egyrésztől a célja elérésére *buzdító*,
- másrészt a célját megvalósító tevékenységet *gátló, szabályozó motívumok* (értelmi, erkölcsi megfontolások) hatnak.

Mielőtt tovább kísérné gondolatmenetünket, feleljen arra a kérdésre a fentiek felhasználásával: lemondhat-e egy eredményességre törekvő nevelés, hogy a tanulóknak gátlásokat, gátlási folyamatokat építsen ki?

A motívumok magából a személyiségből, de más személyektől is fakadhatnak (pedagógusok szerepe a fiatalok konfliktusaiban).

A jellemző motiváció alapján alakul ki a személyiség *regulációja*. Beszélhetünk: ösztönző, végrehajtó és viselkedési regulációról. Hatásrendszerüket a következő ábrában vázolhatjuk fel:

Ezt a döntést követi a cselekvés, amely valamiképp megoldja a konfliktust.

g) Mégegyszer térjünk vissza a *regulációkra*. Ezek a személyiségekre jellemzőek: környezeti és nevelési hatásokra fejlődnek ki. Létük, kifejlődésük biztosítja, hogy a személyiség megközelítően azonos vagy hasonló esetekben az őt érő *impulzusokra*

meghatározott feltételek, körülmények között megközelítően azonosan vagy hasonlóan reagáljon. Ez a tény teszi lehetővé, hogy valakinek várható viselkedésére következtessünk.

.....

b) Saját konfliktusait mindenki csak maga oldhatja meg, mások/ehhez csak segítséget nyújthattak. Hibát követ el minden pedagógus, ha tanítványait konfliktusaikban magukra hagyja (esetleg épp akkor távolítja el a közösségből, amikor legjobban szorulna annak segítségére.

Nem kisebb hibát követ el, aki mások konfliktusait magára szeretné vállalni. Konfliktus nélkül tartalmatlan az élet. Az a gyerek, akit szülei, tanárai megóvnak a konfliktusoktól, keres magának újakat (galeri stb.).

A KONFLIKTUSOK MEGOLDÁSA

1. A döntést milyen cselekvés követheti a konfliktusokban?
2. Milyen adekvát megoldásokat ismer?
3. Melyek egy konfliktus inadekvát megoldásai?
4. Mit jelent az, hogy valaki kitér egy konfliktus megoldása elől?
5. Hogyan értelmezi Ralf Dahrendorf szavait, amelyek szerint: a konfliktusok mindig a közösség vitalitásának jelei?

Olvassa el a következő szemelvényeket, oldja meg a feladatokat, hogy a kérdésekre választ kaphasson!

a) *Margaret Drabble* Malomkő c. regényének hősnője mondja a következőket:

„S mint az életben annyiszor, nem volt választásom, még elméletileg sem, előny és hátrány között, haszon és veszteség között; erre az esetre nagy betűkkel ki volt írva: Nincs Választás. Úgyhogy az ember mi mást tehetett, jó képet vágott hozzá, s igyekezett nem gyarapítania maga esetével az intő példák dús tárházát, mely példákat oly bőségesen vitatják köreimben.”

Mi a véleménye, valóban vannak helyzetek, amelyekben nincs választási lehetőségünk?

Az embereknek különös érzékük van ahhoz, hogy néha a tartalmat is formákkal helyettesítsék. A pedagógiában sokáig uralkodott a formalizmus. Tervezésről vitatkoztak (milyen legyen tematikus vagy nem?) akkor, amikor minden lépést előírások kötöttek, tehát a pedagógusnak nem volt lehetősége az önálló tervezésre. Ha viszont valaki erre rámutatott, felháborodtak: ellensége a hivatalos tematikus álláspontnak. Kérdésünk: van-e összefüggés választhatóság és a környezet konformizmusa között?

.....

b) A döntést követő cselekvés megoldhatja a konfliktust, mégpedig adekvát vagy inadekvát módon, de ki is térhet a megoldás elől.

A nyárspolgár ritkán kerül ilyen helyzetbe. Egyszerűen elkerüli a konfliktusok lehetőségét. Persze, neki is megvannak a maga primitív konfliktusai: sokba kerül az élelem, lopják a szénét, mindenki becsapja...

.....

c) A konfliktusok igazi megoldásai az *adekvát megoldások*:

— a konfliktus megszűnik

megszűnik pl. az a cél, amit el akart érni; aki a másik nézetet képviselte, megváltoztatja nézetét; elhelyezik az ellenfelet...

— harcol a maga igazáért

megoldást ez csak akkor jelent, ha nem keveri újabb konfliktusokba az illetőt. De pl. írásban, szóban kifejezheti a maga nézeteit, annak szellemében tevékenykedhet...

— egészséges és tisztességes kompromisszumot köt

a kompromisszum szónak sokak szemében pejoratív jelentése van. Valóban az élet elképzelhetetlen kompromisszumok nélkül. Ilyen az is, hogy az órára akkor is pontosan kell bemenni, ha ehhez egy pedagógusnak épp nincs kedve. A főnök főnök, ha nem is tisztelem.

— az ellentétek megegyezéssel szűnnek meg

pl. órarendi változások, folyosói felügyelet.

.....

d) Ismerünk *inadequát megoldásokat* is:

— pótselekvésekhez folyamodik

nem mer szembesülni, de hátmögött ócsáról, pletykálgodik, fúr pótselekvés, ha a sérelmet másokon adjuk vissza, toroljuk meg.

— affektíve reagál

sírás fogja el, dührohamot kap, hisztériázik

— belenyugszik

legtípikusabb formája: vállalja saját vélt mártíronuságát.

.....

e) Igen gyakori, hogy a személyiség *kitér a megoldás elől*. A kitérés három típusú formáját ismerjük:

1. Az *egyszerű kitérés*. Nagyon sokféle fajtáját ismerjük. Előfordul, hogy a konfliktusban levő *átbárítja a felelősséget* másra. Közismert tréfa említi, hogy a veszekedés azzal kezdődött, hogy a Jóska visszaütött. Az életben elég gyakori, hogy az, aki a konfliktust megteremtette, a helyzetért a másikat, a szenvedő alanyt vádolja. A pedagógiai gyakorlatban elég gyakori a megoldásnak ez a típusa, gyakran rontják a légkört ilyen testületi tagok.

Bűnbak keresése. Leggyakrabban akkor szerepel ez a megoldás, ha az, aki nézetével győzelmet aratott, tevékenységével kudarcot vall. Példaként említhetnénk sok pedagógiai jelenséget, nézetet, amelynek káros következményeit hirdetői, sőt erőszakolói a gyakorló pedagógusok számlájára szeretnének írni.

Mellébeszélés. A gyakorlatban közismert forma.

2. *Kompenzációk*. Ennek is sok fajtája él a gyakorlatban. Legtípikusabb formái:

— a megoldást másutt keresi az illető. Vigasztalja magát, pl. beleveti magát a szakköri tevékenységbe, ott sikert tud elérni.

— káros, ha italba, szexuális kalandokba merül, azokban keres elégtételt (közismert a büfelejtő részegség),

— mindenkit lerángat a maga szintjére (Mindenki ilyen, mindenki ezt teszi — álláspontra helyezkedik.) Aki fölötte áll, igyekszik lerángatni, leszólni, hibáit kiélezni.

3. *Elmenekül a megoldás elől*. Ez Babits Mihály Jónás könyvének a megoldása. Jónás ruhellé a prófétaságot, inkább a pusztába vonult vissza. Tulajdonképpen aszerint teszünk különbséget köztük, milyen a menekülés iránya. Van ugyanis, aki konfliktusának megoldására

— felfokozott tanulásba, munkába veti magát (+),

— van, aki magányba vonul, zárkózott lesz (—),

- aki humorra fordít mindent (+, — is lehet),
- ábrándokat kerget (—),
- másban keresi a megoldást (vö. kompenzációk is!).

f) A konfliktusokban jelentős szerepet játszik a személyiség auto és heteroképe is. Egy északi író regénye művészién ábrázolja az illúziókba temetkező emberek típusát. Hőse a világ legkiválóbb hegedűművészenek képzelte magát. Hogy ábrándjait szűzen őrizhesse meg, tudatosan került minden olyan alkalmat, amelyek mások művészetével szembesítették volna. Egyszer azonban véletlenül gyönyörű hegedűhangok szűrődnek fülébe. Ellenállhatatlan vágy kényszeríti, hogy bemenjen, s meghallgassa egy igazi művész csodás játékát. Az író utolérhetetlen művészettel ábrázolja a pszichés folyamatot, amely illúziók és realitás találkozásokor hőst *a teljes összeomláshoz, megsemmisüléshez* juttatja.

Bizonyára ismer Ön is olyan kollégákat, akik saját hamis illúzióik rabjai. Természetesen, Önnek nem feladata, hogy összeomlásukat idézze elő. Illúzióik táplálása viszont a legsúlyosabb hiba lenne. Mit tehet ilyenkor?

g) Mondjon példákat arra, hogy ami

az én szempontjából
hasznos
értékes

az a közösségnek lehet
káros
értéktelen

b) Ralf Dahrendorfnek akkor van igaza, ha a közösségre pozitív és nem negatív konfliktusok jellemzők. Soroljon fel pozitív konfliktusokat!

i) Miben látja az igazgató szerepét a konfliktusok megoldásában? Hogyan értelmezi azt, hogy egy igazgató az iskolában

- konfliktusokat *teremthet* (+ vitát provokál, — maga is intrikál),
- megoldáshoz *segíthet* (kis ügyeket sohasem engedjen naggyá fűjni, fegyelmi ügyek = egyes ügyek lezárása), másokban okokat tár fel, érvel, tisztáz, békít, utasít),
- *kiélezhethet* (esetenként erre is szükség van a megoldás érdekében),
- *kiiktathat* (egyes esetekben felelősségre von, pl. a pletykák terjesztőjét, más esetekben áthelyeztet),
- *megoldani*, lezárni az igazgató is csak a saját konfliktusait tudja.

Ügyelnie kell az igazgatónak, ne ő legyen a negatív töltésű *konfliktusok forrása*. Azzá válhat, ha

- klikket teremt maga körül,
- szubjektívizmusával,
- ha szimpátia, antipátia alapján értékel,
- ha az intimitásból fakadó gátlások rabjává válik (az ulti társakat nem bírálhatja, mert sokat tudnak róla),
- ha a fényudvar (egy kiváló tulajdonságot rávetít az egész személyiségre), jelenség irányítja.

